

2. GEZWELLEN BIJ IN HET WILD LEVENDE VOGELS

Voorlopige resultaten van het gezwellenonderzoek bij in het wild levende vogels

De laatste 20 jaar zijn door verscheidene onderzoekers de aard en de oorzaak van gezwellen bij in het wild levende vogels met toenemende belangstelling bestudeerd.

In de meeste gevallen betrof het hier gezwellen van de huid, uitwendige aandoeningen, die door hun plaats op het vogellichaam gemakkelijk zijn waar te nemen.

Het onderzochte materiaal bestond overwegend uit incidenteel verzamelde gezwellen. Nog weinig werden vogels echter systematisch onderzocht op het voorkomen van dergelijke huiduitwassen.

De afgelopen drie jaren kon in Nederland echter, dank zij de medewerking van een groot aantal ringers een uitgebreid onderzoek van vogelgezwellen plaats vinden.

Sinds 1970 werd van 2231 vogels, verdeeld over 37 soorten, gezwellenmateriaal verzameld en bestudeerd. Hierbij werd geconstateerd, dat een tweetal soorten gezwellen meer voorkwam, dan dat met andere gezwellen het geval was. Over deze twee soorten gezwellen zal hieronder nader worden gesproken. De overige soorten zijn niet minder belangrijk, maar zij zijn van een dermate verscheidenheid, dat het bespreken hiervan buiten het bestek van deze mededeling zou gaan. Mogelijk zullen we hier later nog eens op terugkomen.

Het eerste en bij de ringers wel het meest bekende gezwel is het Vinke-papilloom, een goedaardig kankergezwel met een wratachtig uiterlijk, dat regelmatig wordt waargenomen op één of beide poten van de Vink. Een veel gebruikte benaming voor dit gezwel bij de ringers is "kwastpoot" of "kalkpoot"

De omvang van het papilloom kan variëren van enkele wratachtige uitgroeisels op één der tenen tot een volledige overgroeiing van één of beide poten. Zeer zelden worden op andere plaatsen van het Vinkelichaam papillomen gevonden.

Het gezwel wordt veroorzaakt door een virus, dat verwant is aan hetgeen, dat bij de mens wratten doet ontstaan. Het vogelpapillomavirus blijkt evenals de andere papillomavirussen specifiek te zijn voor een bepaalde gastheer. Bij vogels schijnt het overwegend papillomen te veroorzaken bij de Vink (*Fringilla coelebs*). Een enkele maal wordt het papilloom echter ook wel eens waargenomen bij de Keep (*Fringilla montifringilla*).

Daar het Vinkepapillomavirus de Vink en de Keep als gastheer refereert, mag het niet uitgesloten worden geacht, dat exemplaren van de derde soort van het genus *Fringilla*, namelijk de Blauwe Vink (*Fringilla teydea*) ook gevoelig kunnen zijn voor dit papillomavirus. Om dit uit te zoeken worden door een Spaanse ringgroep op de eilanden Gran Canaria en Tenerife van de Canarische Eilandengroep, waar deze vinkesoort uitsluitend voorkomt, alle gevangen Blauwe Vinken op de aanwezigheid van papillomen gecontroleerd. Tot nu toe echter nog zonder resultaten.

Om gegevens te kunnen verzamelen over het verloop van de gezwellengroei in de vrije natuur, de overlevingskansen van een vogel met een dergelijke aandoening en over het voorkomen van het papilloom in het verspreidingsgebied van de Vink, zullen zoveel mogelijk van deze Vinken moeten worden geringd.

Tot op heden zijn ongeveer 160 Vinken met papillomen geringd waarvan nauwkeurige gegevens over het gezwel, ring en vangplaats bekend zijn. Tevens zijn circa 450 vangsten van Vinken met papillomen bekend, waarbij niet geringd werd.

Dat het ringen van Vinken met papillomen inderdaad gegevens over de groei van het gezwel en de overlevingskansen van een zodanig aangetaste vogel kan opleveren laten de hieronderstaande terugmeldingen zien.

Vink

London AN 66.312	27-11-1967	geringd als ♂ volgroeid te NIBTHWAITE Engeland, 54.18 N 03.05 W
	28-12-1967	Eén voet overgroeid met papillomen. teruggevangen op dezelfde plaats. Beide voeten geheel overgroeid met papillomen. Dus in één maand kunnen papillomen een Vinkepoot geheel aantasten.

Vink

Arnhem S 364.187	07-12-1969	geringd als ♀ volgroeid te AMSTERDAM-SLOTERMEER. Eén voet geheel overgroeid met papillomen.
	31-01-1970	teruggevangen op dezelfde plaats. Nog steeds één voet overgroeid.

Vink

Helsinki K 616.420	02-08-1969	geringd als ♂ volgroeid te HELSINKI, Finland, 60.13 N 24.58 E. De Vink had op deze datum geen papillomen.
	03-09-1972	teruggevangen op dezelfde plaats. Eén voet was geheel overgroeid. Na drie jaren heeft deze Vink nog papillomen gekregen.

<u>Vink</u> Helsinki K 423.661	20-08-1967	geringd als ♂ volgroeid te JUORKUNA, Finland, 64.57 N 26.58 E. Tussen twee tenen van een voet enkele kleine uitgroeisels van papillomen.
	03-06-1969	teruggevangen op dezelfde plaats. De vogel had daar zijn nest. Het gezwel was duidelijk uitgegroeid en bedekte alle tenen van de voet. Na twee jaar zijn de papillomen slechts matig uitgegroeid.
<u>Vink</u> Stavanger 9.246.842	29-05-1970	geringd als ♂ volgroeid te OVREDAL, Os, Noorwegen, 60.17 N 05.33 E. Op deze datum geen papillomen aanwezig.
	03-01-1971	teruggevangen te GLIMMEN, Groningen, 53.08 N 06.38 E. Eén voet overgroeid. Dus zeven maanden na het ringen teruggevangen met papillomen. Het is niet onmogelijk, dat deze vogel met het gezwel aan de poot naar het zuiden is getrokken (ruim 1.500 km.).

Het ringen van Vinken met papillomen kan zonder bezwaar gebeuren, mits de ring wordt omgelegd aan de poot waarop zich dit gezwel niet bevindt. Komt het gezwel op beide voeten voor, dan is het het beste om de ring om de minst aangetaste poot om te leggen. De tarsus wordt namelijk zelden aangetast door papillomen; meestal blijft de groei beperkt tot de voet. Wanneer beide tarsi zijn aangetast, kan de vogel beter ongeringd worden losgelaten. Wel kan van zo'n vogel nog een klein stukje gezwel voor onderzoek verzameld worden.

Interessant is misschien nog wel om te vertellen, dat het Vinkepapillomavirus één van de weinige kankergezwellen (zij het dan goedaardig) veroorzaakt, dat regelmatig in de vrije natuur voorkomt.

Een tweede veel voorkomend gezwel is het pokkengezwel bij de Kievit (*Vanellus vanellus*). Vogels waarvan tot op heden bekend was, dat er regelmatig pokken op worden aangetroffen, zijn Houtduiven, kanaries, kalkoenen en kippen. Van deze soorten is de Houtduif (*Columba palumbus*) de enige soort welke in het wild voorkomt; de overige behoren tot het pluimvee en leven onder onnatuurlijke omstandigheden. Bij andere vogelsoorten wor-

den slechts incidenteel pokken waargenomen, met af en toe een plaatselijke epizoötie (= epidemie bij dieren) bij een bepaalde soort.

Nu is echter gebleken, dat pokken ook in een hoge frequentie in het wild voorkomen bij de Kievit.

Gedurende 24 jaren werden door de medewerkers van het Kievitenringstation Reeuwijk (van der Starre e.a.) gezwelletjes op de poten van Kieviten waargenomen en uiterst nauwkeurig geregistreerd. Deze gezwelletjes hebben een vrij glad oppervlak en de grootte van een kaartspeldekknop. Pas in de laatste jaren is de aard van deze gezwelletjes vastgesteld en werd tevens het virus met behulp van de electronenmicroscop hierin waargenomen.

Het voorkomen van pokken bij de Kievit fluctueert sterk; van 4 tot 42% per jaar. Gemiddeld had 25% van de in 24 jaar onderzochte Kieviten (6808 ex.) pokkengezwollen op de poten. Het aantal gezwelletjes varieerde van 1 tot \pm 60 per Kievit.

Ook hier lijkt het er op, dat het veroorzakende virus soortspecifiek is en gezien de waargenomen hoge frequentie ook zeer virulent. Bij verwante soorten, welke ook verblijven in het biotoop van de Kievit worden slechts zelden pokken aangetroffen. In deze laatste gevallen is het nog de vraag of de pokken door het Kievitepokkenvirus worden veroorzaakt, of door een daaraan verwant pokkenvirus. Het laatste lijkt meer waarschijnlijk.

Uit de bewerking van terugmeldingen van geringde gezonde en met pokken aangetaste Kieviten is niet gebleken, dat er bij de Kieviten met pokken een verhoogde mortaliteit is. Waarschijnlijk vindt er na verloop van tijd een regressie van de pokken plaats.

Uit het bovenstaande blijkt, dat door de nauwkeurige registratie van vogels met gezwollen en het ringen hiervan interessante gegevens kunnen worden verzameld over vogelgezwollen.

Het is dus zinvol, dat U de gevangen vogels controleert op het voorkomen van gezwollen en indien U deze waarneemt er een klein stukje van verzamelt voor histologisch onderzoek. Daarnaast kan het ringen van dergelijke vogels mogelijk nog gegevens opleveren i.v.m. het verloop van de aandoening of de overleving van de betreffende vogel.

P.H.C. Lina

